

Belcea Quartet

wo 24 apr 2019 / Grote podia / Blauwe zaal

20 uur / pauze ± 20.45 uur / einde ± 21.55 uur
inleiding Francis Maes / Blauwe foyer / 19.15 uur

kwartet 2018-2019

'4'
filmdocumentaire over Quatuor Ebène
do 27 sep 2018

Quatuor Arod
vr 28 sep 2018

Quatuor Ebène
vr 5 okt 2018

Danish String Quartet
do 6 dec 2018

Meccore Quartet
do 14 feb 2019

Belcea Quartet
wo 24 apr 2019

Belcea Quartet

Corina Belcea, Axel Schacher viool
Krzysztof Chorzelski altviool Antoine Lederlin cello

Joseph Haydn (1732-1809)

Strijkkwartet in G, opus 33 nr 5, HobIII:41

19'

Vivace assai

Largo e cantabile

Scherzo: Allegro

Finale: Allegretto

Leos Janáček (1854-1928)

Strijkkwartet nr 1 'Kreutzeronate

18'

Adagio - Con moto

Con moto

Con moto - Vivace - Andante

Con moto - Adagio - Più mosso

pauze

Joseph Haydn

Strijkkwartet in d, opus 76 nr 2, HobIII:76 'Kwintenkwartet'

19'

Allegro

Andante o più tosto Allegretto

Menuetto: Allegro ma non troppo

Finale: Vivace assai

Leos Janáček

Strijkkwartet nr 2 'Intieme brieven'

26'

Andante - Con moto - Allegro

Adagio - Vivace

Moderato - Adagio - Allegro

Allegro - Andante - Adagio

Gelieve uw GSM uit te schakelen

Nieuw geluid!

Na een compositiewedstrijd onder studenten van het Antwerpse Conservatorium, gecoördineerd door docent en componist Wim Henderickx, introduceren wij 2 nieuwe geluidssignalen in deSingel. Bij de start van een voorstelling hoort u in de Wandelgangen een tune van Abel Baeck. In de zalen wordt u erop geattendeerd het geluid van uw smartphone uit te zetten door middel van een ringtone van Richard He.

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling / concert / tentoonstelling van uw keuze.

Concertvleugels Met bijzondere dank aan Ortwin Moreau voor het stemmen en het onderhoud van de concertvleugels van deSingel. Moreau Pianoservice / Kapucinessenstraat 32 / 2000 Antwerpen / +32 (0)486 83 63 98 / www.moreau-pianoservice.be

Dit concert wordt opgenomen door Klara voor latere uitzending op 15 mei 2019 in het programma Klara Live om 20 uur.

Joseph Haydn

Strijkkwartet in G, opus 33, nr 5, HobIII:41

In de achttiende eeuw was kamermuziek het genre waarin componisten de grootste rijkdom aan expressieve inhoud konden realiseren. Terwijl de symfonie om een zekere grandeur en populair effect vroeg, was het strijkkwartet het domein van de ongebreidelde fantasie en subtiliteit. Joseph Haydn voerde het structurele en expressieve potentieel van het strijkkwartet tot een ongekende hoogte. In de bundel opus 33 beweerde hij een nieuw type muziek te hebben geschreven. In de latere bundel opus 76 ging hij nog verder op de ingeslagen weg.

Door een wijziging in zijn contract met zijn werkgever Nikolaus Eszterházy stond het Haydn in 1881 vrij zijn opus 33 aan te bieden bij de Weense uitgever Artaria. De graaf van Eszterházy was niet langer de exclusieve bezitter van zijn muziek. Haydn maakte gretig gebruik van zijn nieuwe vrijheid. De publicatie van opus 33 bij Artaria bevestigde zijn status op de internationale muziekmarkt. Haydn droeg de kwartetten op aan grootvorst Paul van Rusland, de latere tsaar Paul I, die op zijn diplomatieke reis doorheen West-Europa ook Wenen aandeed. Van die opdracht stamt de bijnaam van opus 33 als Haydns Russische kwartetten.

Wat kon Haydn hebben bedoeld met zijn verklaring dat hij in opus 33 een nieuwe manier van componeren had toegepast? Het antwoord is vaak gezocht in de intense samenhang die Haydn wist te realiseren tussen het thematisch materiaal en zijn verwerking. De nieuwigheid in vergelijking met zijn vorige oeuvre ligt vooral in zijn vermogen om boeiende ontwikkelingen te puren uit allerlei nevingedachten en details.

Die vindingrijkheid komt ten volle tot uiting in het vijfde kwartet. Een onorthodox gebruik van conventies en formules is de regel. Dit blijkt al uit de inzet van het eerste deel. De aanvang is een cadens: een slotformule. Een cadens die een stuk opent in de plaats van afsluit, is een contradictio in terminis. De cadens lijkt ook zonder relatie tot het thema dat erop volgt. De ritmische vorm van

de cadens leverde het kwartet later zijn bijnaam op. Luisteraars hoorden erin de wellevende vaag "wie geht es Dir", of "how do you do"? De bijnaam stamt niet van Haydn, maar herinnert er wel aan dat strijkkwartetten vaak werden beschouwd als een gesublimeerde vorm van galante communicatie. De cadens staat niet op zijn plaats aan het begin van een stuk, maar zijn echte functie wordt later duidelijk gemaakt wanneer hij het eerste deel afsluit. Haydns vindingrijkheid gaat verder in de manipulatie van allerlei nevingedachten. Zo wordt het eerder toevallige 'alla zoppa' ritme (syncopen) in de reprise uitgebreid tot een gewichtige dramatische passage.

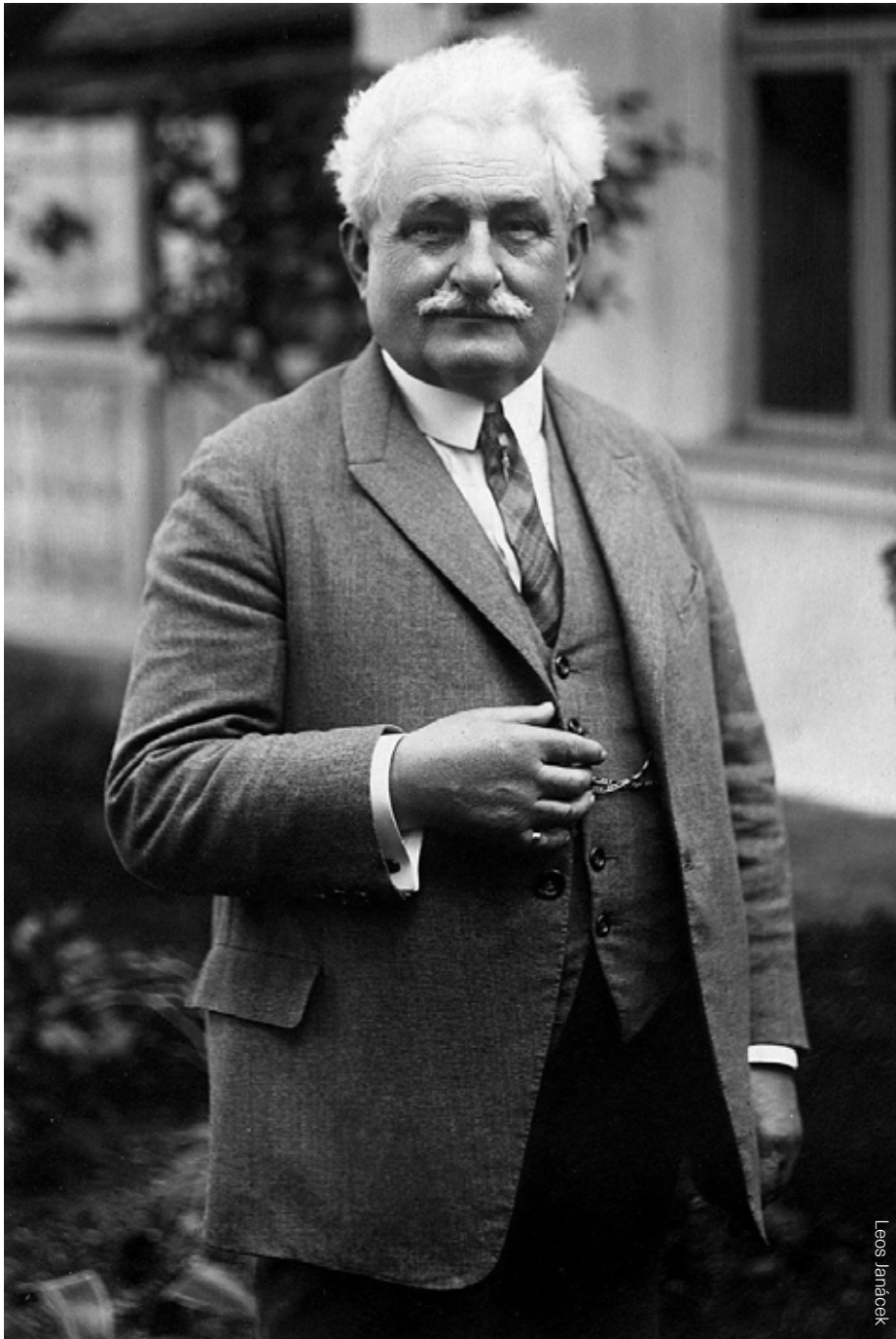
Het langzame deel heeft het karakter van een vocale aria met begeleiding. Het scherpe ritmische profiel situeert de expressieve inhoud op een gewichtig, haast excessief niveau. De instrumentale mogelijkheden van de viool - die over een grotere tessituur beschikt dan de menselijke stem - worden benut om de expressie ten top te drijven. Het resultaat is een equivalent onder hoogspanning van een opera seria aria, geïntensifieerd door de expressieve mogelijkheden van het vioolspel.

In opus 33 noemde Haydn de menuetten scherzo's. De naam wijst nog niet op de energieke scherzo's die Beethoven later zou componeren, maar staat eerder voor een extra fantasievol spel met het basisritme van het menuet.

De finale is een siciliano met variaties, die op het einde overgaat in een energieke gigue.

Strijkkwartet in d, opus 76, nr 2, HobIII:76 'Kwintenkwartet'

De Strijkkwartetten opus 76 componeerde Haydn in 1797 of 1798. Hij droeg de bundel op aan de Hongaarse graaf Joseph Georg von Erdődy. De kwartetten verschenen gelijktijdig in 1799 in Wenen en Londen. Meer nog dan opus 33 vormt opus 76 een compendium van Haydns ongebreidelde fantasie op het toppunt van zijn kunnen.

Het tweede kwartet gebruikt de toonaard van d-klein. De expressieve inhoud van het kwartet refereert op verschillende manieren naar de hoge pathetische stijl die toen met de toonaard werd geassocieerd. Die stijl uit zich in een doorgedreven gebruik van de topos van de dramatische 'Sturm und Drang' stijl en van de geleerde stijl.

Het eerste deel is karakteristiek voor de hoge pathetische stijl. De dalende kwinten aan het begin van het eerste thema bezorgden het kwartet zijn bijnaam. Ze zijn ook kenmerkend voor het hoge pathos dat in het thema ligt verrat. De kwinten keren geregeld terug in alle stemmen in allerlei manipulaties. Zo scheppen ze zowel thematische samenhang als eenheid in de expressieve inhoud. In de reprise wordt de dramatische stijl zo mogelijk nog intenser uitgewerkt.

Het ontspannen tweede deel in D-groot vormt een welkom contrast met het intense openingsdeel. Het menuet refereert naar de geleerde stijl met een exacte tweestemmige canon tussen de boven- en de onderstemmen. Enkel in het trio wordt de canon tijdelijk verlaten.

De finale begint in d-klein en is gekenmerkt door het thema in het gesyncopeerde ritme van het al' ungarische idioom - wellicht een referentie aan de Hongaarse bestemming van de kwartetten opus 76. Naar het einde wisselt Haydn de mineurtoonaard in voor een stralend D-majeur.

Leos Janáček Strijkkwartet nr 1, 'Kreutzer-sonate' Strijkkwartet nr 2 'Intieme brieven'

Janáček componeerde zijn Eerste Strijkkwartet van 13 tot 28 oktober 1923. Van 30 oktober tot 7 november verbeterde hij het manuscript. De compositie vorderde zo snel, omdat het werk gebaseerd was op een eerder geschreven opus: een pianotrio van 1909. Naar de precieze relatie tussen beide werken blijft het gissen, omdat het pianotrio niet werd bewaard.

Reeds in de eerste versie verwees Janáček naar de novelle 'Kreutzer-sonate' van Lev Tolstoj als inspiratiebron.

De schrijver refereert daarin op zijn beurt aan de beroemde sonate voor viool en piano van Beethoven. In de novelle speelt de muziek van de 'Kreutzer-sonate' een doorslaggevende rol in de plot. Een man vermoordt zijn vrouw op verdenking van overspel met de violist waarmee zij de bewuste sonate had gespeeld. In zijn bitter relaas geeft hij Beethoven de schuld van de passie die tussen hen beiden oplaaide, alsook van zijn eigen jaloezie. De novelle kadert in de filosofie van Tolstoj's laatste periode, waarin hij zijn wantrouwen uitdrukte over de mogelijk destructieve rol van kunst voor de menselijke geest. Ook de lichamelijke liefde was voor hem een negatieve kracht, omdat ze de mens afhoudt van zijn ware opdracht om God en zijn naaste te dienen en zo het ego te overstijgen.

In zijn strijkkwartet verwijst Janáček nochtans niet naar Beethoven. Sommigen menen versluisde referenties naar het langzame deel te ontdekken in het derde deel. Als ze er al zouden zijn, hebben ze weinig betekenis. De verteller van Tolstoj zegt immers klaar en duidelijk dat enkel het stormachtige eerste deel van de oorspronkelijke 'Kreutzer-sonate' telt. Wat volgt is volgens hem eerder banale muziek.

De verwijzing naar Tolstoj was een uiting van Janáček's intense Russofilie. In het politieke klimaat van het late Habsburgse keizerrijk was Russofilie een variant van de ideologie van het panslavisme. Tsjechische nationalistena gebruikten het panslavisme - het ideaal van broederschap onder de Slavische volkeren - als uiting van hun nationale aspiraties. Bij Janáček leidde zijn politieke idealen tot een diepgaande liefde en kennis van de Russische literatuur. Hij speelde met het idee om een opera in het Russisch te schrijven op Tolstoj's 'Anna Karenina'. Hij kwam niet verder dan enkele schetsen. Kort nadien keerde hij terug naar Tolstoj als inspiratie voor het pianotrio, waaruit later het Eerste Strijkkwartet zou ontstaan.

De literaire inspiratie voor een instrumentaal werk was voor Janáček niet ongewoon. De componist had altijd een aanleiding nodig, een gevoel, een verhaal, een uitgangspunt. Compositie was voor Janáček nooit abstract. In de vormgeving van het strijkkwartet volgde hij ook geen enkel

bestaand abstract schema. Hij verklaarde het ontstaan van de muziek aan Kamila Stösslová, de platonische liefde van zijn oude dag, dat hij het beeld voor ogen had van een ongelukkige vrouw, zoals Tolstoj haar had geportretteerd in zijn novelle. Pogingen van analytici om concrete details van de literaire plot in de muziek terug te vinden leverden niets bijzonders op. De compositie gaat enkel over de emotionele impact van het verhaal. De vertelling was een inspiratiebron voor de muzikale weergave van een intens en dramatisch emotioneel klimaat.

Zoals voor het Eerste Strijkkwartet liet Janáček zich bij de compositie van zijn Tweede opnieuw leiden door externe inspiratie. Nu verschuilde hij zich echter niet langer achter een literaire verwijzing. Het Tweede Strijkkwartet (1928) verwees rechtstreeks naar zijn grote bron van inspiratie in zijn platonische liefde voor een jonge vrouw, Kamila Stösslová. Janáček leerde haar kennen in Luhacovice in 1917. Kamila beantwoordde zijn liefde niet en bleef trouw aan haar echtgenoot. Janáček zag in haar vooral een substituut voor zijn dochter Olga, die hij in 1904 had verloren. Met die rol van fictieve dochter kon Kamila nog instemmen. Verder hield ze de passie van Janáček met opmerkelijke tact op afstand.

Kamila was naast het ideaalbeeld van een deugdzaam vrouw ook een continue inspiratiebron voor de componist. Janáček verklaarde haar dat haar immense goedheid hem inspireerde tot zijn tederste melodieën. In zijn Tweede Strijkkwartet wilde hij voluit gaan in de declaratie van zijn gevoelens. Hij gaf het kwartet de titel 'Intieme brieven' (Listy důvěrné). Zijn oorspronkelijke idee om het kwartet 'Liefdesbrieven' te noemen (Milostné dopisy) vond hij uiteindelijk te expliciet. Janáček wilde niet dat het kwartet zou leiden tot extra speculatie over de natuur van zijn gevoelens voor Kamila.

Het programma achter de vier onderdelen van het kwartet bleef geheim, maar had waarschijnlijk te maken met herinneringen aan hun eerste ontmoeting en met het verlangen naar een leven samen dat ze nooit zouden kennen. De spanning tussen droom en realiteit is trefzeker uitgewerkt door de vele contrasten tussen een intense lyrische stijl en verstorende instrumentale effecten.

Janáček dacht er eerst aan om de altvioolpartij te schrijven voor een viola d'amore. De naam en de tedere klank van het oude instrument leken hem passend voor zijn portret van Kamila. Hij had het effect al toegepast in de opera 'Kat'a Kabanová' om de onschuld en de kwetsbaarheid van het hoofdpersonage symbolisch aan te duiden. Janáček noteerde duidelijk de viola d'amore partij in het manuscript, maar moest uiteindelijk toch toegeven dat de keuze niet praktisch was. Om het evenwicht met de andere instrumenten te bewaren veranderde hij uiteindelijk de partij in een moderne altviool. De geest van de geïdealiseerde viola d'amore gaat wel schuil achter de lyrische stem van de altviool, die de meest directe expressie vormt van Kamila's persoon in Janáček's verbeelding.

Belcea Quartet

Corina Belcea, Axel Schacher viool

Krzysztof Chorzelski altviool **Antoine Lederlin** cello

Het Belcea Quartet werd opgericht in 1994. De belangrijkste mentoren van het kwartet waren de leden van het Alban Berg Quartett en het Amadeus Quartet. Het repertoire van het Belcea Quartet is zeer veelzijdig. Regelmatig speelt Belcea wereldcreaties - zoals Mark-Anthony Turnage's kwartetten 'Twisted Blues with Twisted Ballad' in 2010, 'Contusion' in 2014, en Thomas Larchers 'Lucid dreams' in 2015, Krzysztof Penderecki's Vierde Strijkkwartet en het Derde Kwartet van Joseph Phibbs in 2016, naast het grote klassieke en romantische repertoire. Regelmatige partners waarmee het Belcea Quartet speelt, zijn Pjotr Anderszewski, Till Fellner en Antoine Tamestit. Sinds het seizoen 2017-2018 is het Belcea Quartet artist-in-residence in de Pierre Boulez Saal in Berlijn. De discografie van het kwartet is uitgebreid. Op het label EMI Classics verschenen de integrale kwartetten van Britten en Bartók en werken van oa. Schubert, Brahms, Mozart, Debussy, Ravel en Dutilleux. In 2012 en 2013 nam Belcea de integrale kwartetten van Beethoven op, live in de Benjamin Britten Studio in Snape, voor het label ZigZag Territories, wat werd bekroond met onder meer een Gramophone Award. Vervolgens werden nog opnamen uitgebracht met werken van Webern, Berg en Schoenberg en de integrale kwartetten en het Pianokwintet van Brahms, wat werd bekroond met de Diapason d'or 2016. In 2018 verscheen een cd met het Derde Strijkkwartet en het Pianokwintet

van Sjostakovitsj, met pianist Pjotr Anderszewski. De uitvoeringen van de integrale kwartetten van Beethoven in het Konzerthaus van Wenen werden in 2012 uitgezonden door Mezzo TV en werden op dvd uitgebracht op het label Euroarts in 2014. Op deze dvd is tevens de documentaire 'Looking for Beethoven' te zien die Jean-Claude Mocik over het hele project heeft gemaakt. Dit seizoen geeft het Belcea Quartet onder meer concerten in de Wigmore Hall in Londen, in de Carnegie Hall in New York, in het Théâtre des Champs-Élysées, Konserthus Stockholm, Alte Oper Frankfurt en de National Concert Hall Taipei.

Corina Belcea bespeelt een viool van Giovanni Battista Guadagnini uit 1755, haar ter beschikking gesteld door MERITO String Instruments Trusts Vienna; Axel Schacher bespeelt een viool van Nicolas Lupot uit 1824; Krzysztof Chorzelski bespeelt een Nicola Amati uit ca. 1670; Antoine Lederlin bespeelt een cello van Matteo Goffriller uit 1722, hem ter beschikking gesteld door MERITO String Instruments Trusts Vienna.

belceaquartet.com

Binnenkort in deSingel

Jerusalem Quartet

Alexander Pavlovski, Sergej Bresler viool

Ori Kam altviool **Kyril Zlotnikov** cello

& Elisabeth Leonskaja piano

Joseph Haydn

Strijkkwartet in G, HobIII:75, opus 76 nr 1

Wolfgang Amadeus Mozart

Pianosonate nr 2 in F, KV280/189e

Dmitri Sjostakovitsj

Pianokwintet in g, opus 57

ma 20 mei 2019 / 20 uur / Blauwe zaal

€ 25, 20 (basis) / € 20, 15 (-25/65+) / € 8 (-19 jaar)

gratis inleiding Yanick Maes / 19.15 uur / Blauwe foyer

desingel.be
T +32 (0)3 248 28 28
Desguinlei 25
B-2018 Antwerpen

Vlaamse
overheid

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Overheid

Knack

dS De
Standaard

mediasponsors